

Prof.dr hab. Janusz Żmija
Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja
w Krakowie

R E C E N Z J A

Pracy doktorskiej mgr Olgi Olkowskiej pt. „Wyniki ekonomiczne gospodarstw objętych oceną wartości użytkowej krów”.

W rozwoju społeczno-gospodarczym kraju ważne miejsce zajmują problemy efektywności produkcyjno-ekonomicznej gospodarstw rolnych. Szczególną rolę odgrywają tu gospodarstwa rolne zajmujące się produkcją zwierzęcą w tym produkcją mleka. Chów bydła mlecznego oraz cały przemysł przetwórczy mleka stanowią jeden z najważniejszych działów gospodarki żywnościowej. Produkcja mleka w gospodarstwie rolnym decyduje często o jego dochodowości. Dlatego ważne jest poszukiwanie czynników wpływających na poprawę wydajności mlecznej krów oraz efektywności ekonomicznej tej produkcji. Tym zagadnieniom poświęcona jest niniejsza rozprawa doktorska.

Celem recenzowanej pracy doktorskiej jest analiza i ocena gospodarstw rolnych z chowem bydła mlecznego objętych oceną wartości użytkowej krów oraz określenie znaczenia tej oceny dla efektywności sektora mleczarskiego w Polsce. Oprócz celu głównego Autorka założyła cztery cele szczegółowe, które przybliżają nam podjęty problem badawczy np. określenie zależności między obszarem, wielkością stada i wydajnością mleczną krów a efektywnością ekonomiczną gospodarstw; określenie czynników wpływających na efektywność ekonomiczną produkcji czy strukturę kosztów produkcji. Do oceny założeń badawczych przyjęto pięć hipotez, które Autorka weryfikuje w dalszej części rozprawy.

Rozprawa doktorska składa się z części teoretycznej posiłkującej się literaturą naukową oraz z części eksperymentalnej opartej o badania w gospodarstwach specjalizujących się w chowie bydła mlecznego a objętych oceną wartości użytkowej krów.

Cele i założenia badawcze zostały w rozprawie jasno i logicznie przedstawione. Do badań wykorzystano dane ze statystyki masowej i systemu FADN i SYMLEK oraz materiały

Polskiej Federacji Hodowców Bydła i Producentów Mleka. Przy ocenie podjętych problemów badawczych wykorzystano literaturę naukową.

Konstrukcja i merytoryczna ocena pracy

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska liczy 154 strony w tym 145 stron tekstu, tabel i rysunków, resztę stanowi literatura. Rozprawa składa się z: wstępu, siedmiu rozdziałów, wniosków i bibliografii.

We wstępie rozprawy Autorka przedstawia znaczenie i uzasadnienie podjętego problemu badawczego. W opinii recenzenta zbyt skromnie przedstawiono tu podjęty problem.

W rozdziale pierwszym Autorka przedstawia cel, zakres i metodykę badań, zwracając szczególną uwagę na cele szczegółowe, założone hipotezy i wykorzystane źródła badawcze oraz zastosowaną metodologię. Autorka szczegółowo omawia tu zastosowaną metodykę badań. Do badań oprócz materiałów z statystyki masowej wykorzystano dane empiryczne z gospodarstw (z systemu SYMLEK i FADN) objętych oceną wartości użytkowej krów w latach 2011-2013. Do opracowania wyników badań wykorzystano metody analizy opisowej i statystyki matematycznej. Recenzent po zapoznaniu się z metodologią przeprowadzonych badań stwierdza, że została ona zastosowana prawidłowo i umożliwia rozwiązanie podjętego tematu badawczego.

W rozdziale drugim Autorka podjęła zagadnienia dotyczące efektywności ekonomicznej, które przedstawiła w sposób bardzo uproszczony, wrywkowy. Omawiając to zagadnienie przedstawia jednak go w sposób encyklopedyczny, pomijając wiele dość ważnych opracowań naukowych a dotyczących tej tematyki. W rozdziale tym Autorka sygnalizuje podejmowany problem ale go nie rozwija. Pomimo tego uznaję, że rozdział ten jest napisany ciekawie i ma on charakter poznawczy.

W rozdziale trzecim Autorka przedstawia ekonomiczne aspekty rozwoju produkcji mleka oraz ocenę wartości użytkowej krów. Zajmuje się tu takimi zagadnieniami jak: gospodarcze znaczenie produkcji mleka w Polsce i w ramach UE; pogłowie i wydajność mleczna krów w gospodarstwach mających kontrolę użytkowości mlecznej w Polsce oraz ocena wartości użytkowej krów w Polsce w tym metody jej oceny. Na uwagę zasługuje tu dobrze przeprowadzona analiza przyczynowo-skutkowa rozpatrywanych zagadnień oraz dobre ujęcie podjętego problemu badawczego związanego z ilością i jakością produkcji mleka w gospodarstwach objętych kontrolą użytkowości mlecznej. Choć niektóre przedstawione tu dane z literatury są powszechnie znane w środowisku naukowym (np. podstawowe cele oceny wartości użytkowej krów czy jej historia) wzbogacają one jednak czytelnikom analizowany

materiał badawczy. Zachodzi pytanie? Czy podrozdziały 3.3.2 (Rys historyczny) i 3.3.3 (Ocena wartości użytkowej krów w Polsce) nie można byłoby połączyć w jeden podrozdział?

W rozdziale czwartym Autorka dokonuje oceny wartości użytkowej krów jako element różnicujący zasoby i organizację gospodarstw sektora mleczarskiego. Do analizy i oceny odjętego problemu badawczego przyjęto poziom podstawowych czynników produkcji rolniczej, w przeliczeniu na 1 krowę w zależności od skali produkcji. W tym celu zastosowano tu takie metody badawcze jak: analiza korelacji i regresji. Wyniki badań wskazują, że w gospodarstwach z chowem bydła mlecznego, w których prowadzono ocenę wartości użytkowej krów stosowano bardziej nowoczesne technologie produkcji i intensywniejsze systemy utrzymania bydła mlecznego. W efekcie gospodarstwa te lepiej wykorzystywały czynniki produkcji i organizacji niż gospodarstwa rolne nie prowadzące takiej oceny. Badania te oraz dotyczące sytuacji ekonomicznej analizowanych gospodarstw (rozdział piąty) objęły lata 2011-2013.

W rozdziale piątym przedstawiono analizę i ocenę uzyskiwanych w badanych gospodarstwach: wielkości ekonomicznej; wartości i struktury produkcji; przychodów i kosztów; dochodów rolniczych. Wyniki badań wykazały, że gospodarstwa objęte kontrolą użytkowości mlecznej mają wyższą intensywność produkcji i lepszą efektywność ekonomiczną niż gospodarstwa nie prowadzące tej kontroli.

Uzyskane tu wyniki badań są interesujące naukowo, mają dużą wartość poznawczą dla ekonomiki produkcji mleka, gdyż takie ujęcie badań jakie przedstawiła Autorka nie są często przeprowadzane. Nasuwa się tu jednak pytanie – dlaczego badania ograniczono tylko do 3 lat? Choć mają one charakter zdarzeń zaszłych (trochę historycznych), to umożliwiają one nam poznanie zależności przyczynowo-skutkowych zachodzących w omawianym procesie produkcji. Przedstawioną rozprawę w rozdziałach cztery i pięć oceniam pozytywnie doceniając wartość uzyskanych wyników badań, stosowaną metodykę badań oraz dobrze przeprowadzoną analizę przyczynowo-skutkową.

W rozdziale szóstym Autorka przedstawia czynniki kształtujące wyniki ekonomiczne gospodarstw. W badaniach podjęła tu takie problemy jak: znaczenie wybranych cech. dla kształtowania wyników ekonomicznych gospodarstw; czynniki wpływające na efektywność produkcji przy różnej skali produkcji, wydajności krów jako element kształtowania dochodów – ujęcie symulacyjne. Autorka opracowała tu modele regresji wielorakiej dla gospodarstw objętych oceną użytkowości mlecznej odzwierciedlające wpływ wielkości gospodarstwa i stada oraz wydajności mlecznej krów na: nadwyżkę bezpośrednią uzyskiwaną przez gospodarstwo, wartość dodana brutto i netto oraz dochód z gospodarstwa rolnego.

Na podstawie opracowanych modeli stwierdzono, że wielkość gospodarstwa, wielkość stada krów i ich wydajność mleczna wpływają stymulująco na sytuację ekonomiczną gospodarstw objętych oceną wartości użytkowej krów. Na pozytywną ocenę zasługuje tu zastosowana metodyka badań oraz dobrze przeprowadzona dyskusja naukowa. W mojej opinii Autorka przeprowadziła tu w sposób poprawny, logiczny analizę i ocenę podjętego problemu badawczego. Wykazuje się tu dobrą znajomością podjętych zagadnień badawczych tak w ujęciu teoretycznym jak i praktycznym.

Rozdział siódmy przedstawia ocenę wartości użytkowej krów rzutującą na sytuację sektora mleczarskiego w Polsce. Określono tu poziom oraz udział kosztów prowadzenia oceny wartości użytkowej bydła mlecznego w kosztach ogółem badanych gospodarstw. Koszty oceny stanowiły około 13% kosztów ogólnych. Następnie Autorka przeanalizowała możliwe skutki objęcia oceną użytkowości mlecznej krów całej populacji w Polsce. Z badań symulacyjnych przeprowadzonych dla lat 2012-2017 wynika, że obejmując oceną użytkowości mlecznej całą populację krów w Polsce, dla utrzymania obecnego poziomu produkcji mleka można byłoby zredukować pogłowie krów o ok. 25%. Do badań symulacyjnych przeprowadzonych w tym rozdziale nie wnoszę uwag.

Ogólnie stwierdzam, że pomimo uwag przedstawioną mi do recenzji rozprawę oceniam pozytywnie. Wyniki badań są w miarę dość dobrze zinterpretowane i w jasny sposób przedstawione. Na uwagę zasługują zastosowane metody badawcze oraz opracowane modele regresji wielorakiej liniowej. Świadczą one o dobrym opanowaniu przez mgr Olgę Olkowską metodologii badawczej. Przeprowadzone badania zweryfikowały pozytywnie założone hipotezy badawcze. Wyniki badań wnoszą nowe wartości do ekonomiki gospodarstw rolnych specjalizujących się w chowie bydła mlecznego. Efektem badań są dobrze przedstawione wnioski. Badania zostały wzbogacone o literaturę naukową.

Ocena końcowa

Rozprawa doktorska mgr Olgi Olkowskiej stanowi oryginalny wkład w dotychczasową wiedzę z zakresu organizacji i ekonomiki gospodarstw rolnych z chowem bydła mlecznego. Podjęte badania mają charakter naukowy i aplikacyjny. Rozprawa wskazuje na dobre opanowanie przez mgr Olgę Olkowską warsztatu naukowego co wykazała w podjętym problemie badawczym. Metodyka rozprawy doktorskiej jest poprawna. Cel i zakres odpowiada podjętemu tematowi rozprawy. Rozprawę doktorską mgr Olgi Olkowskiej oceniam pozytywnie.

Reasumując stwierdzam, że przedstawiona mi do oceny praca doktorska spełnia warunki określone w Ustawie o Stopniach i Tytule Naukowym w związku z czym wnoszę do Rady Dyscypliny Ekonomia i Finanse Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie o dopuszczenie mgr Olgi Olkowskiej do publicznej obrony pracy doktorskiej. Rozprawa doktorska mgr Olgi Olkowskiej spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim w dyscyplinie ekonomia i finanse.

Kraków, dnia 20.04.2020 r.

Jerzy Ziemiński